

ANNA JAKUBOWICZ-BRYX

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz

Czas wolny a zainteresowania uczniów w edukacji wczesnoszkolnej

Czynniki warunkujące sposób spędzania czasu wolnego przez uczniów w edukacji wczesnoszkolnej

Wiek XXI to okres ciągłych zmian, które obserwujemy, doświadczamy. Dotyczą one także młodzieży i dzieci. Dlatego ważne jest znalezienie właściwej proporcji pomiędzy dwoma podstawowymi elementami życia ucznia: nauką oraz odpoczynkiem. Czas wolny dziecka to czas, który pozostaje mu po wypełnieniu wszelkich obowiązków szkolnych oraz domowych. To czas, w którym zaspokajają swoje potrzeby, rozwija swoje zainteresowania, bawi się, odpoczywa.

Wiele czynników wpływa na to, jak organizujemy nasz wypoczynek. Są to między innymi, a może przede wszystkim czynniki materialne. Dzieci nie są w stanie zapewnić sobie odpowiednich warunków materialnych, dzięki którym mogłyby lepiej organizować swój czas wolny. Tego wymaga się od rodziców i opiekunów. Niestety nie zawsze sytuacja ekonomiczna rodziny pozwala na właściwe wykorzystanie i organizowanie czasu wolnego.

Organizowanie wypoczynku, wybieranie różnych form aktywności dziecka często wynika z kondycji finansowej rodziców czy opiekunów. To ona często decyduje o tym, iż środki masowego przekazu są jedyną formą wypełniania czasu wolnego. Choć odrywają one dziecko od obowiązków dnia powszedniego, jednak powodują przemęczenie układu nerwowego, a także mogą prowadzić do zapoczątkowania negatywnych zachowań. Pod wpływem filmów i różnych gier komputerowych u dziecka może wyzwalać się agresja i negatywne reakcje. Dzieci wychowujące się w środowisku wiejskim często po przyjeździe ze szkoły obciążone są nowymi obowiązkami, czy to pracą polową, czy opieką nad młodszym rodzeństwem. Na dzieci w mieście również czekają różne dodatkowe zajęcia domowe i pozaszkolne (nauka języków obcych, zajęcia sportowe). Wynika z tego, że niedobór oraz nadmiar środków materialnych może niekorzystnie wpływać na treść czasu wolnego. Na wybór form czasu wolnego duży wpływ ma stopa życiowa mieszkańców wsi i miast oraz poziom życia. Niektóre formy, takie jak np. turystyka, żeglarstwo, fotografia, wymagają większych nakładów finansowych, na które mogą sobie pozwolić ludzie o lepszej sytuacji materialnej. Środowiska charakteryzujące się wyższym rozwojem gospodarczym posiadają więcej ośrodków i instytucji służących spożytkowaniu czasu wolnego (Czajkowski 1979: 28).

Wykształcenie to jeden z najważniejszych czynników wpływających na funkcjonowanie rodziny, aspiracje, zainteresowania. Dzieci z rodzin ubogich już na samym starcie nie mają możliwości korzystania z dóbr kultury, brakuje im stymulacji środowiskowej i rodzinnej do czerpania przyjemności właśnie z tych dóbr. Poziom wykształcenia w dużej mierze wyznacza sytuację materialną rodziny. Często jest podstawowym wyznacznikiem do tego, aby zdobyć dobrze płatną pracę. W polskiej rzeczywistości zdarzają się rodziny słabo wyedukowane, choć bardzo dobrze zarabiające, jednak z badań wynika, że liczba zamożnych wzrasta w miarę podnoszenia się poziomu edukacji (Zawadzka 2000: 12).

Jest wiele zmiennych, które w mniejszym lub większym stopniu rzutują na zakres oraz poziom opieki nad czasem wolnym dziecka. Między tymi zmiennymi zachodzą wzajemne zależności. Każda ze zmiennych jest tak samo ważna w kształtowaniu zakresu i poziomu opieki rodzicielskiej nad czasem wolnym. Między innymi do tych zmiennych decydujących o tym, jak spędzamy i jak spędzają czas wolny dzieci, możemy zaliczyć poziom kulturalny rodziny.

Czas wolny jest potrzebą życiową każdego człowieka. Im wyższy jest poziom kulturalny społeczeństwa, tym lepsze istnieją warunki do tego, aby lepiej organizować wypoczynek. Społeczeństwo, które będzie charakteryzowało się wyższym poziomem kulturowym, będzie preferowało bardziej wartościowe formy spędzania czasu wolnego. Społeczeństwo to będzie także organizowało oraz urządzało instytucje o charakterze kulturalnym, takie jak domy kultury, ośrodki artystyczne, które pozwolą człowiekowi na pożyteczne i wartościowe spędzanie czasu wolnego. K. Czajkowski (1979: 25–26) pisze, że można zauważyć pewną zależność pomiędzy poziomem wykształcenia a rozwojem kulturalnym. Im wyższe wykształcenie, tym bardziej upowszechniają się różnorodne wartościowe formy spędzania czasu wolnego.

Najbardziej korzystne warunki do organizacji i pełnego wypełniania czasu wolnego tworzą dzieciom rodzice o bogatej osobowości i rozwiniętych zainteresowaniach, świadomi swej roli wychowawczej oraz wartości kulturalnych w rozwoju dziecka. Młody człowiek dzięki bogatym zainteresowaniom oraz potrzebie ich rozwijania, doświadczeniom w kontaktach z innymi ludźmi, kulturą ma możliwość samodzielnego wyboru wielorakich form spędzania czasu wolnego, ale także sam potrafi je wykreować (Raczkowska 2000).

To, jaki poziom kulturalny posiada rodzina, należy do jednych z najbardziej istotnych czynników jej funkcjonowania. To on wpływa na to, jakie warunki stworzy dziecku do prawidłowego funkcjonowania oraz rozwoju umysłowego. To rodzice powinni nauczyć dziecko, jak aktywnie spędzać czas wolny, zainteresować literaturą, muzyką, korzystać z dorobku kultury. Wraz z podnoszeniem się poziomu wykształcenia, podnoszą się nie tylko warunki materialne rodziny, ale także aspiracje życiowe, wzbogaca się repertuar zajęć realizowanych w czasie wolnym przez rodzinę. Wyraźniej można zauważyć zwiększającą się tendencję do przeznaczania części dochodu na wypoczynek, dodatkowe kształcenie, rozwijanie zainteresowań oraz uczestnictwo w życiu kulturalnym. Dobre warunki finansowe dają możliwość korzystania z ofert instytucji kulturalnych, które niestety stają się coraz droższe.

Według M. Biedroń (2000: 90) poziom kompetencji pedagogicznych rodziców (dość wyraźnie powiązany z ich wykształceniem) w znaczący sposób wpływa na poziom aspiracji życiowych, aktywność i typ zainteresowań oraz kulturę czasu wolnego całej rodziny. Jeżeli natomiast rodzice nie dbają o własny wypoczynek,

o wypełnienie go wartościowymi treściami, trudno też oczekiwać, że będą mieli czas, ochotę, ale także wiedzę, by pomóc swemu dziecku w racjonalnym wykorzystaniu czasu wolnego. Niski poziom kultury rodziców czy też opiekunów sprawia, że nie doceniają oni wartości umiejętnego korzystania z różnorodnych form wypoczynku.

Należy pamiętać o tym, że czynniki warunkujące treść i ilość czasu wolnego dziecka funkcjonują w ścisłej zależności od siebie, jednak najważniejszą rolę odgrywają te, które tkwią w środowisku rodzinnym. To właśnie głównie od kultury rodziny zależy, jak jej członkowie wykorzystują oraz organizują swój czas wolny. By młody człowiek umiał i mógł racjonalnie dysponować swoim czasem wolnym, należy podnosić kompetencje kulturowe rodziny, a także wspierać ją w tym, aby umiejętnie wypełniała swoją funkcję opiekuńczą oraz wychowawczą.

Rodzina to jedno z najważniejszych środowisk wychowawczych. To w niej tkwią główne możliwości wszechstronnego rozwoju człowieka. Postawa rodziców ma ogromny wpływ na efekty oddziaływań wychowawczych. To oni odgrywają bardzo ważną rolę w wychowaniu dziecka, w rozwijaniu jego zainteresowań, zdolności.

Poza rodziną to szkoła powinna być organizatorem czasu wolnego dzieci. Wprowadzenie do wychowania do rekreacji zaczyna się jednak już w przedszkolu. To właśnie przedszkole jest pierwszą instytucją, w której możemy mówić o kształtowaniu nawyków i umiejętności organizowania i realizacji czasu wolnego. W nim dziecko uczy się wykorzystywania własnej inicjatywy, jest to przede wszystkim rozwijanie inicjatywy w zabawie, będącej naturalną oraz podstawową formą rozrywki w tym wieku. Zabawa inspirowana jest w dużym stopniu przez nauczycielkę przedszkola. Nauka organizacji i wykorzystania form czasu wolnego przejawia się także w przedszkolu w rekreacji twórczej, kulturalno-rozrywkowej oraz przez działalność społeczną. Natomiast

szkolne formy wychowania do rekreacji obejmują cztery zakresy: wychowanie do rekreacji, realizowane w ramach przedmiotu „kultura fizyczna”, wychowanie do rekreacji realizowane poprzez inne przedmioty: język polski, wychowanie muzyczne, wychowanie plastyczne oraz zajęcia praktyczno-techniczne, uroczystości szkolne, zajęcia pozalekcyjne (Czajkowski 1979: 113).

Czas wolny uczniów a ich zainteresowania w świetle badań własnych

Czas wolny jest bardzo ważny w życiu ucznia. W dużej mierze to od niego zależą efekty działań wychowawczych. Uczniowie klas niższych powinni posiadać zdecydowanie najwięcej czasu wolnego, niestety, w praktyce często wygląda to inaczej. Także formy spędzania czasu wolnego często odbiegają od jakichkolwiek norm. Ograniczają się albo do oglądania telewizji, albo do spędzania czasu przed komputerem. A przecież czas przeznaczony na odpoczynek powinien służyć rozwijaniu zainteresowań, pobudzać do działania, spełniania się w tym, co lubi się najbardziej. Przedmiotem moich badań był związek pomiędzy zainteresowaniami uczniów w edukacji wczesnoszkolnej a sposobami spędzania przez nich czasu wolnego. W badaniach przeprowadzonych wśród uczniów klas III podjęto próbę odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie formy spędzania wolnego czasu preferują uczniowie klas III z terenów miejskich i wiejskich?

2. W jakich kółkach pozalekcyjnych uczestniczą uczniowie klas III?

Weryfikacji postawionych problemów dokonano na podstawie wypowiedzi uczniów zebranych dzięki kwestionariuszom ankiet. Ankieta skierowana do uczniów dotyczyła tego, co respondenci robią w czasie wolnym, czy spędzają go aktywnie, czy raczej go nie posiadają. Ile czasu dzieci poświęcają na odrabianie lekcji, czy uczestniczą w kółkach pozalekcyjnych, czy spędzają aktywnie czas na świeżym powietrzu. Pytania dotyczyły także tego, czy jedną z form rozrywki jest spędzanie czasu przed komputerem i jakie są sposoby jego użytkowania. Dzieci miały również wskazać, z kim najchętniej spędzają czas wolny oraz jakie są ich ulubione formy wypoczynku. W badaniach wzięło udział 43 dzieci z miasta oraz 33 ze szkoły wiejskiej.

Jednym z pierwszych zagadnień, na temat którego wypowiadali się uczniowie, była ilość czasu, jaka pozostaje im po odrobieniu lekcji. Wśród 76 ankietowanych 18,4% osób uważa, iż po zakończeniu prac szkolnych pozostaje im od 1 do 2 godzin czasu wolnego. Największa liczba osób, bo aż 26 (34,2%), deklaruje, że po odrobieniu lekcji na wypoczynek pozostaje im więcej niż 5 godzin czasu wolnego. W mieście 20,9% dzieci ma do swojej dyspozycji po odrobieniu lekcji od 1 do 2 godzin czasu dla siebie. Po 10 osób wybrało odpowiedź drugą i trzecią, tzn. że w ciągu dnia mają 3–4 godziny czasu wolnego bądź około 5 godzin. Obejmuje to 23,3% ankietowanych. Natomiast 14 (32,5%) osób stwierdziło, iż czasu wolnego mają jeszcze więcej niż 5 godzin. Wśród ankietowanych dzieci ze wsi 5 (15,2%) osób uznało, iż na wypoczynek mają 1 bądź 2 godziny czasu wolnego, a 8, że czasu wolnego po odrobieniu lekcji mają 3–4 godziny lub około 5. Obejmuje to 24,2% ogółu. Aż 12 dzieci stwierdziło, że codziennie mają więcej niż 5 godzin czasu wolnego, co stanowi 36,4% ankietowanych. Jak wynika z powyższej analizy, najwięcej osób, i to zarówno w mieście, jak i na wsi, uznało, że w ciągu dnia zostaje im więcej niż 5 godzin na wypoczynek.

Na pytanie o zainteresowania wielu uczniów zaznaczyło odpowiedzi wymienione w ankiecie. Jednak znalazło się też kilkoro, którzy pasjonowali się czymś innym. Wśród wszystkich 76 ankietowanych największą popularnością cieszył się sport. Interesowało się nim aż 33,7% osób. 22,1% respondentów wybrało komputer. Muzyką i tańcem interesowało się 14,7% badanych. Tylko 6 osób wskazało jako swoje hobby literaturę (3,7% w skali ogółu), natomiast 18 uczniów wypisało inne zainteresowania. Jeżeli chodzi o podział na miasto i wieś, to hierarchia wybieranych odpowiedzi wygląda podobnie. Największą popularnością wśród osób mieszkających w mieście cieszył się sport. Tę odpowiedź wybrało aż 37,1% badanych. Także komputer i jego użytkowanie cieszyło się dużym zainteresowaniem. Za hobby uważa go 20,6% wszystkich ankietowanych w mieście. Taniec i muzykę wybrało 14,4% ogółu. Tylko 3 osoby interesują się literaturą, co obejmuje 3,1% respondentów. Inne zainteresowania wymieniło w mieście 10,3% badanych. Podobnie sprawa wygląda na wsi, gdzie największą popularnością cieszył się sport – 28,7% respondentów, następnie komputer – 24,3%, 15,2% ankietowanych interesowało się zarówno muzyką, jak i tańcem. Tak samo jak w mieście tylko 3 osoby zadeklarowały zainteresowanie literaturą, co stanowi 4,5% badanych. 12,1% osób wskazało na inne zainteresowania. Optymistyczny jest fakt, że dzieci posiadają też inne zainteresowania niż wymienione w ankiecie. Wśród nich znalazły się: plastyka, geografia, moda,

matematyka, historia, zwierzęta, samochody, lotnictwo, historia II wojny światowej, dinozaury, konie, a także rolnictwo.

Kolejne pytanie miało pokazać, co dzieci robią po odrobieniu lekcji i czy rzeczywiście wiąże się to z ich zainteresowaniami – było to pytanie wielokrotnego wyboru. Najwięcej wyborów, bo 19,1%, padło na dwie odpowiedzi: uprawianie sportu i słuchanie muzyki. Czas przed komputerem spędza 18,2%. Po odrobieniu lekcji czyta książki 13,4% uczniów, a 12,4% ogląda telewizję. Jedną z mniej popularnych odpowiedzi była nauka języków obcych. Wybrało ją 12 uczniów, co stanowi 5,7% w skali ogółu. Tylko 9 osób uczestniczyło w kółkach pozalekcyjnych, co stanowi 4,3% odpowiedzi. Dzieci wykonywały też inne niż wypisane w kwestionariuszu ankiety czynności po odrobieniu lekcji, tak stwierdziło 16 osób, co stanowi to 7,7% ogółu.

Dzieci mieszkające w mieście często po odrobieniu lekcji uprawiały sport – 20,9%, przed komputerem czas spędzało 18,3%, 17,4% osób słuchało muzyki, 11,3% czytało książki, a telewizję oglądało 10,4% uczniów. W kółkach pozalekcyjnych uczestniczyło 8 osób, czyli 6,9% ogółu, języków obcych uczyło się jedynie 5,2% badanych. 11 osób wykonywało inne czynności, co stanowi 9,6% odpowiedzi udzielonych przez respondentów.

Dzieci mieszkające na wsi najchętniej po odrobieniu lekcji słuchały muzyki, taką odpowiedź wybrało 21,3% osób, 18,1% spędzało czas przed komputerem, sport uprawiało 17,0%, czytanie książek zadeklarowało 15,9%. Tak samo jak w mieście 6 osób uczyło się języków obcych, co stanowi 6,4% ogółu. Tylko 1 osoba uczestniczyła w kółkach pozalekcyjnych, natomiast 5 osób zadeklarowało, że wykonywanie innych czynności niż te wymienione w ankiecie – stanowi 5,3% wszystkich udzielonych odpowiedzi. Dzieci te stwierdziły, że po odrobieniu lekcji spędzają czas na dworze, bawią się klockami LEGO, składają samoloty, bawią się z kolegami i koleżankami, rysują, pomagają rodzicom, ale także chodzą na ryby.

Dalsze pytanie dotyczyło odpowiedzi na pytanie, czy dzieci uczestniczą w kółkach pozalekcyjnych. Aż 50 uczniów stwierdziło, że nie uczestniczy w zajęciach pozalekcyjnych. Stanowi to 65,8% w skali ogółu. Wśród dzieci miejskich w kółkach pozalekcyjnych uczestniczyło 23 uczniów (53,5%), na wsi tylko 3 osoby, czyli 9,1% ogółu. Można więc zauważyć wyraźne różnice wynikające z uwarunkowań środowiska zamieszkania ankietowanych. Kółka, w jakich uczestniczą uczniowie, to: europejskie, komputerowe (informatyczne), matematyczne, origami, plastyczne, taneczne.

Jeżeli chodzi o spędzanie czasu wolnego na świeżym powietrzu, to większość osób zadeklarowało, iż chętnie spędza czas na dworze (97,4% ogółu). W tym zakresie wyniki układają się podobnie w mieście i na wsi (w mieście 95,3% respondentów, na wsi 100%). Wśród sposobów spędzania wolnego czasu na świeżym powietrzu pierwsze miejsce zajmuje jazda na rowerze. Tę odpowiedź wybrały aż 53 osoby (25,1%), chętnie gra w piłkę 21,3%, 20,9% uczniów spędza czas na świeżym powietrzu biegając bądź spacerując, 12,3% jeżdżąc na rolkach. Inny sposób odpoczywania zadeklarowało 5,7% badanych. Podobnie sytuacja wygląda rozpatrując odpowiedzi udzielone przez dzieci mieszkające w mieście, jak i na wsi. Chętnie jeździ na rowerze 24,8% osób mieszkających w mieście, w piłkę często gra 21,6% ogółu. Dzieci miejskie także chętnie biegają. Odpowiedź tą wybrało 19,2% uczniów. Ankietowani również czynnie odpoczywają spacerując (16,8%). Mniejszą popularnością niż rower cieszy się jazda na rolkach. Wariant ten wybrało 10,4% respondentów.

7,2% osób wykonuje inne czynności na świeżym powietrzu. Bardzo popularną formą spędzania czasu wolnego przez dzieci mieszkające na wsi jest jazda na rowerze. Odpowiedź tę wybrało 25,6% dzieci wiejskich. Podobną popularnością wśród ankietowanych cieszy się bieganie (23,3%) i gra w piłkę (20,9%). Tak samo jak w mieście mniejszą popularnością cieszy się jazda na rolkach – odpowiedź tę wybrało 15,1% dzieci. Nie tak chętnie jak w mieście wybierane są spacery. Ich miłośników jest zaledwie 10, czyli 11,6% ogółu. Inny sposób wypoczywania na świeżym powietrzu preferuje 3,5% dzieci. Wśród innych form spędzania wolnego czasu znalazły się: jazda na łyżwach, jazda na hulajnodze, zabawy w ogrodzie, zabawy na placu zabaw, gra w baseball.

Jedną z częściej wybieranych form spędzania wolnego czasu przez uczniów jest komputer i jego użytkowanie. Dlatego zapytano ich o to, ile czasu dziennie spędzają przed komputerem. Wśród ankietowanych znalazły się takie osoby, które w ogóle nie korzystają z komputera. Jest ich 18,4% wśród badanych. Od 1 do 2 godzin przed komputerem spędzało najwięcej dzieci, bo aż 63,2%. 15,8% osób twierdziło, iż 3–4 godziny. Tylko 2 osoby spędzały około 5 godzin przed komputerem, co stanowi 2,6% badanych. Wyniki są podobne przy porównaniu miasta i wsi. 10 osób mieszkających w mieście stwierdziło, że w ogóle nie korzysta z komputera, co stanowi 23,3% ankietowanych, od 1 do 2 godzin dziennie przed komputerem spędza 25 uczniów, czyli 58,1% respondentów. 8 osób stwierdziło, iż czas poświęcony na użytkowanie przez nich komputera to 3–4 godziny, stanowi to 18,6% badanych. Na wsi 4 osoby odpowiedziały, że w ogóle nie korzystają z komputera, 4 osoby, iż spędzają przed nim 3–4 godziny. Obejmuje to 12,1% ankietowanych. Najmniej, bo 2 osoby, zadeklarowały, że czas poświęcony na użytkowanie komputera wynosi około 5 godzin, co stanowi 6,1% respondentów.

Interesujące było zatem, jak uczniowie spędzają czas przed komputerem. Niestety, jak się okazało, najwięcej osób traktuje go jako rozrywkę. Stanowią oni prawie połowę ankietowanych – 49,6%. 36 osób chętnie dzięki komputerowi zdobywa i poszerza wiedzę. Obejmuje to 30,3% w skali ogółu. Do rozwiązywania zadań domowych przy pomocy komputera przyznało się 23 respondentów, co stanowi 19,3% ogółu. Jedna osoba stosuje komputer do innych celów, stanowi ona 0,8% ankietowanych. Podobnie wygląda hierarchia odpowiedzi w mieście i na wsi. W mieście najwięcej osób traktuje komputer jako rozrywkę. Tych osób jest 34, co obejmuje 47,2% badanych. 21 osób dzięki komputerowi zdobywa i poszerza wiedzę (29,2%). Natomiast 17 osób przy pomocy komputera rozwiązuje zadania domowe. Podobnie sytuacja wygląda na wsi, gdzie 53,2% osób traktuje komputer jako rozrywkę. 31,9% ankietowanych na wsi przy pomocy komputera zdobywa i poszerza wiedzę. Natomiast zaledwie 6 osób rozwiązuje zadania domowe używając komputera, co stanowi 12,8% w skali ogółu. Tylko 1 osoba używa go do innych celów, co stanowi 2,1% badanych. Osoba ta słucha muzyki na komputerze.

W ankiecie pytano uczniów także o to, czy według nich, ilość czasu wolnego, jaką posiadają, uznają za wystarczającą. 51 osób czyli 67,1% była zadowolona z czasu, jaki posiada na wypoczynek, 22,4% respondentów uważała, iż tego czasu ma mało, natomiast 8 osób stwierdziło, że ma zbyt dużo czasu wolnego (10,5%). Porównując miasto i wieś możemy zauważyć podobieństwa. Wśród ankietowanych z miasta aż 65,1% badanych uznało, że ma wystarczającą ilość czasu wolnego 27,9%, że ma go za mało, a 3 uczniów czyli 7%, że zbyt dużo. 69,7% badanych dzieci ze wsi

uznało, iż czasu wolnego mają wystarczającą ilość, natomiast po 15,1%, iż zbyt dużo lub za mało.

Uczniów klas III, biorących udział w badaniu, spytano także, z kim najchętniej spędzają czas wolny. Dzieci mogły zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź. 33% ogółu stwierdziło, że najchętniej spędzają czas z kolegami i koleżankami, 17,8% z rodzeństwem. Rodzice zostali wybrani przez 19,4% uczniów. Z babcią i dziadkiem chętnie spędzało czas 14,1% osób. Niewiele, bo 9,9%, chętnie przebywa w samotności. Natomiast 11 uczniów wypoczywa z innymi niż wymienione w ankiecie osobami, co stanowi 5,8% w skali ogółu.

Podobnie wygląda sytuacja w mieście i na wsi. 32,7% osób wybierało na towarzyszy swojego czasu wolnego kolegów i koleżanki, rodzeństwo 16,8% miejskich dzieci, rodziców wskazało 19,5% badanych, a babcię i dziadka 13,3% dzieci. 12 osób (10,6%) lubi wypoczywać samemu. 8 dzieci spędza czas z innymi niż wymienione osobami – to 7,1% odpowiedzi udzielonych przez mieszkańców miasta. Podobnie odpowiadały dzieci pochodzące ze wsi. Najwięcej z nich najchętniej spędzało czas z kolegami i koleżankami (33,3%), z rodzicami, i z rodzeństwem 19,2% badanych, na towarzyszy swego wypoczynku babcię i dziadka wybrało 15,4% uczniów. 7 uczniów chętnie odpoczywa samemu (9%), a 3,8% chętnie spędza czas z innymi osobami. Wśród innych odpowiedzi znalazły się takie osoby, jak: ciocia, wujek, kuzyn, kuzynka.

Ostatnie pytanie miało pokazać ulubione formy spędzania wolnego czasu. Jak wynika z ankiety, ulubionym zajęciem dzieci jest gra w piłkę. Odpowiedź tę wskazało 14,5% dzieci. Niewiele mniej, bo 13,6% podało zabawy na placu zabaw. Jako jedną z ulubionych form wypoczynku 9,6% podało granie na komputerze, a 8,8% jazdę na rowerze. 7,0% wskazań udzielonych przez respondentów to wypoczynek w gronie rówieśników. Wśród ulubionych zajęć znalazły się również spacerzy – 15 ankietowanych preferowało tę formę wypoczynku (6,6%).

Porównując miasto i wieś zauważamy wyraźne podobieństwa wśród udzielonych odpowiedzi. Jak wynika z analizy odpowiedzi udzielonych przez dzieci mieszkające w mieście, ich ulubionymi formami spędzania czasu wolnego jest gra w piłkę oraz wypoczynek w gronie rówieśników. Odpowiedź jedną, jak i drugą wybrało po 12,4%. Nie mniej popularnymi rozrywkami są zabawy na placu zabaw i granie na komputerze. Odpowiedź taką udzieliło 10,1% ankietowanych osób. Dzieci miejskie również chętnie spędzają czas z rodzicami. Taką formę wypoczynku preferowało 9,3% ogółu. Taki sam odsetek respondentów wybrał jazdę na rowerze. Natomiast wśród dzieci mieszkających na wsi największą popularnością cieszą się zabawy na placu zabaw (18,2%). 17,2% respondentów preferuje grę w piłkę. Zarówno bieganie, jak i granie na komputerze są ulubionymi rozrywkami 9,1% dzieci ze wsi. Jazda na rowerze jako forma spędzania czasu wolnego wybrana została przez 8,1% dzieci wiejskich. Wśród nielicznych wyborów pojawiły się między innymi następujące odpowiedzi niezależnie od środowiska: oglądanie telewizji (4,8%), jazda na rolkach (4,4%), słuchanie muzyki (3,5%), czytanie książek i taniec (3,1%), rysowanie (2,2%), skakanie przez skakankę (1,3%) oraz łowienie ryb i składanie samolotów (po 0,9%).

Refleksje końcowe

Czas jest jedną z ważniejszych wartości w życiu człowieka. To jak wyczerpujemy, jak spędzamy czas wolny nie jest tylko ważne teraz, ale rzutuje też na naszą przyszłość. Nie zawsze niestety potrafimy odpowiednio spożytkować godziny poświęcone na wypoczynek. Dzieci często nie wiedzą, co jest dobre, a co złe, nie potrafią obiektywnie ocenić szkodliwości niektórych podejmowanych działań. W tym przypadku potrzebny jest dorosły, który wskaże drogę prawidłowych wyborów. Pokaże, że czas wolny to nie tylko bezużyteczne, dłużące się godziny, ale czas pozwalający rozwijać nasze zainteresowania, poszerzać horyzonty.

Jak wykazały przeprowadzone badania, niektóre dzieci uczestniczą w kółkach pozalekcyjnych. W mieście wygląda to nawet optymistycznie. Połowa ankietowanych potwierdziła, że uczestniczy w tej formie spędzania czasu. Na wsi sprawa wygląda zupełnie inaczej. Tylko trzy osoby wśród ankietowanych uczestniczyły w zajęciach pozalekcyjnych. Nie wiadomo, czy wina leży po stronie szkoły, czy też rodziców bądź samych dzieci. Kółka zainteresowań, które oferuje szkoła, różnią się tematyką, więc na pewno każdy mógłby znaleźć coś dla siebie. Wśród wymienionych zajęć pozalekcyjnych znalazły się jednak: europejskie, komputerowe (informatyczne), matematyczne, origami, plastyczne, taneczne. Można przypuszczać, iż wymienione kółka nie do końca zaspokajają potrzebę poznania i wiedzy dzieci. Możliwe, iż trzeba poszukać innych rozwiązań, które zachęcą dzieci do częstszego uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez szkołę.

Dzieci mieszkające w mieście preferują różnorodne formy spędzania czasu wolnego. Wśród nich odnajdziemy zarówno wypoczynek w domu, jak i na świeżym powietrzu. Nie można ukryć, iż jedno z wyższych miejsc zajmuje użytkowanie komputera. I niestety głównie korzystają z niego dla rozrywki, a bardzo rzadko do poszerzania wiedzy, rozwijania zainteresowań. Pozytywnie możemy spojrzeć na rozwój fizyczny dzieci. Bardzo duży procent ankietowanych z miasta deklaruje, iż z chęcią uprawia sport. Poprzez jazdę na rolkach, na rowerze, bieganie, granie w piłkę itp. dzieci aktywnie wypoczywają, doskonale się przy tym bawiąc. Wśród różnych form spędzania czasu wolnego znajdziemy także słuchanie muzyki, czytanie książek, oglądanie telewizji, taniec, zabawy na placu zabaw i wiele innych.

Dzieci wiejskie nie odbiegają od tych z miasta, wybierając z wachlarza różnorodnych form wypoczynku, najbardziej je interesujące. Uczniowie mieszkający na wsi bardzo lubią spędzać czas na świeżym powietrzu, a co za tym idzie, wybierają czas aktywnie spędzony. Formy są podobne do tych, które wybierają dzieci z miasta, znalazły się tu także spacerowanie oraz łowienie ryb. Dzieci chętnie spędzają czas przy komputerze, przy muzyce, są wśród ankietowanych osoby, które pasjonują się tańcem. Nie trzeba więc obawiać się tego, iż dzieciom zabraknie pomysłów na ciekawe wykorzystanie godzin wolnych od nauki i obowiązków.

Czas wolny dzieci mieszkających w mieście nie różni się od czasu wolnego dzieci mieszkających na wsi. Zapytani o ilość czasu wolnego po odrobieniu lekcji, odpowiadają podobnie, także zainteresowania mają podobne. Zarówno dzieci miejskie, jak i wiejskie lubią spędzać czas na świeżym powietrzu, aktywnie uprawiają sport. Wśród ulubionych form spędzania czasu wolnego możemy zaobserwować podobne wybory. Ciągłe na pierwszym miejscu są koledzy i koleżanki, jako osoby, z który-

mi najchętniej spędzają czas dzieci z miasta i ze wsi. Drobne różnice zauważamy jedynie przy wyborze kótek pozalekcyjnych, co może być uwarunkowane brakiem atrakcyjnych zajęć oferowanych przez szkołę.

Problem czasu wolnego nie powinien być traktowany obojętnie. Ludzie zaabsorbowani pracą, myśląc wyłącznie o własnym rozwoju zawodowym często zapominają o wypoczynku, regeneracji organizmu, umysłu. Nie mają czasu na zabawę, na spotkania z przyjaciółmi. Zapominają także o tym, iż mają małych obserwatorów, dzieci. Młody człowiek uczy się od dorosłych, naśladuje ich, dąży do tego, żeby być taki, jak mama czy tata. Dlatego tak ważne jest, aby rodzice potrafili wspólnie z dzieckiem rozmawiać, spędzać czas, planować swój dzień. Umiejętności mądrego gospodarowania czasem dzieci powinny uczyć się już od najmłodszych lat. Muszą wiedzieć, że jest czas na obowiązki, ale jest także czas na wypoczynek, na rozwijanie własnych zainteresowań.

Jak wynika z analizy wyników badań, czas wolny ma wpływ na rozwijanie zainteresowań dzieci. Mądry i kochający rodzic potrafi rozbudzić w dziecku rozmaite pasje. Potrafi pokazać, jak właściwie należy zagospodarować dzień, aby pozostał jeszcze czas na hobby i przyjemności. Również młody człowiek potrafi dobrać sobie odpowiednie formy spędzania czasu wolnego. Niekiedy dzieje się to przez przypadek, innym razem instynktownie, jednak kształtuje to w dziecku umiejętność dobrze zaplanowanego wypoczynku. Możliwość realizacji własnych planów, samodzielność w podejmowaniu decyzji, oczywiście pod czujnym okiem rodziców, sprawia, iż z małego obserwatora i badacza otoczenia wyrasta mądry, doświadczony dorosły, niebojący się nowego, innego świata, poszukujący, niezatracający swoich dziecięcych marzeń i pasji.

Literatura

- Biedroń M., 2000, *Czynniki warunkujące opiekę rodzicielską nad czasem wolnym uczniów w średnim wieku szkolnym*, [w:] *Czas wolny w różnych jego aspektach*, red. J. Kędzior, M. Wawrzak-Chodaczek, Wrocław
- Czajkowski K., 1979, *Wychowanie do rekreacji*, Warszawa
- Raczkowska J., 2000, *Znane i nowe problemy czasu wolnego*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 6
- Zawadzka A., 2000, *Wypoczynek dziecka w świetlicy szkolnej – w jego uwarunkowaniach*, [w:] *Czas wolny w różnych jego aspektach*, red. J. Kędzior, M. Wawrzak-Chodaczek, Wrocław